

BASARABIA 1918

Ce nu s-a spus despre Basarabia? Al doilea lucru pe care istoriografia nu l-a relevat suficient este legat de întâmplarea de la conferința de pace de la Paris (1919-1920) în legătură cu România. Ceea ce s-a făcut cu restul Europei știe toată lumea, dar ce s-a făcut cu România nu se spune răspicat, ci se talmăcește prin formule diplomatice. Delegația noastră era condusă de Ionel I. C. Brătianu, un mare patriot român. Clemenceau l-a luat deoparte și i-a spus: "Domnule, Dvs., România, să faceți abstracție de tratatele secrete semnate cu Franța, cu Anglia și cu Rusia, dinainte de război"¹. Brătianu a spus "Nu", supărându-i astfel și pe englezi, și pe francezi. Tratate secrete negociate de Ionel Brătianu cu multă dificultate, timp de doi ani cât s-a muncit la ele, pentru păstrarea aparentă a neutralității.

La conferința de pace de la Paris vine "bomba cea mare" pe care nu o cunoștea nimeni - și asta nu se spune - : Woodrow Wilson, președintele Americii, a venit ca un fel de Dumnezeu atotstăpânitor și a dictat planul de fondare a Israelului european cu capitala la Lemberg și cu anexarea tuturor teritoriilor din jur ce cuprindea, în propunerea

sa: toată Galiția, Slovacia, Maramureșul, Bucovina, Moldova, Basarabia și o parte din Ucraina și făcea un stat: Israelul european, cu capitala la Lvov. Acesta a fost planul cu care a venit Wilson. Planul acesta - care a venit pe neașteptate - nu prea a fost agreat de englezi și de francezi, pe motiv nu național, ci financiar, pentru că tot acest teritoriu avea numai o treime populație evreiască și, ca să poată să fie Israelul european, trebuia ca acea treime evreiască să dispună de un aparat represiv de mare putere ca să poată să țină în intimidare și în paralizare cele două treimi de populație neevreiască. În plus, acest teritoriu agricol, fără industrie, și deci banii nu se puteau lua de la autohtoni și trebuia să îi dea Anglia, Franța, America și Italia. Italia n-avea nici un ban. Anglia (Lloyd George David) și Franța (Clemenceau) au refuzat pe motiv că țările lor nu pot plăti. Când a auzit Senatul american că trebuie să plătească tot, s-

¹ Înainte de intrarea în război România avea tratate secrete prin care ni se recunoștea Transilvania până la Tisa, Bucovina, Maramureșul și Banatul în întregime.

a supărat și l-a rechemat pe Wilson. Dar acest plan a rămas ca o inițiativă, ca proiect de viitor. Dacă nu se poate fonda acest Israel european cu capitala la Lemberg, să se fondeze cel puțin altul, chiar dacă mai mic - și ochii au căzut pe Basarabia care nu era în nici un tratat secret, nu era trecută pe nicăieri. Și a rămas să se facă Israelul european în Basarabia.

Aceasta este explicația pentru care unirea de la Alba Iulia a fost recunoscută de parlamentele englez, francez, american și italian, dar unirea de la 27 martie 1918 a Basarabiei cu România a fost recunoscută numai de guverne, nu și de parlamente. De ce au recunoscut guvernele?: pentru a obliga Bucureștiul să plătească o cotă parte pentru că Rusia țaristă, cu capital englez și francez, își crease industria de armament de la Putilov și toată marea industrie din Ural. Băncile occidentale erau creditoare ale Rusiei țariste, dar veniseră bolșevicii și Lenin anulase toate aceste datorii ale Rusiei țariste. Brătianu și România au fost obligați (de guvernul englez, francez și american) să despăgubească băncile din Occident cu cota-parte care revenea teritoriului Basarabiei din toate datoriile acestea făcute de Rusia țaristă. Ionel Brătianu a protestat și a spus că banii aceia nu s-au investit pe teritoriul Basarabiei, nu s-au adus în Basarabia, ci s-au dus la Putilov și la industria din Munții Urali, și că din banii aceia s-a plătit aparatul represiv care terorizase populația Basarabiei. Totuși a trebui să le plătească, și România, în perioada aceea a guvernului lui Brătianu, 1922 - 1926, a plătit aceste datorii, cu foarte multă greutate: era multă sărăcie, armata noastră mânca mămăligă la cazarmă și soldații noștri erau în opinci, pentru că nu avea bani statul pentru bocanci. Am plătit această cotă-parte din datoriile Rusiei țariste către bănci din Occident, cotă-parte pe teritoriul Basarabiei, așteptând ca apoi să se facă întrunirea parlamentelor englez, francez și american, care să recunoască unirea Basarabiei cu România. Ei bine, această întrunire nu s-a făcut niciodată.

Când au venit bolșevicii la conducere, prin lovitură de stat (insurecția armată din oct. 1917, făcută - nu de Stalin, nu de Lenin - ci de Troțki), au preluat acest program de autodeterminare, dar nu cu scopul ca popoarele să decidă, ci cu scop de anarhie la periferia imperiului rus. Atunci când s-au instalat bolșevicii la Moscova, patru armate țariste au părăsit frontul și au pornit spre Moscova ca să suprimă regimul lui Troțki, Stalin și Lenin. Erau 4 armate, coordonate de generalul Cornilov: armata generalului Iudenici care venea de la Marea Baltică, armata generalului Deniki care venea din Caucaz și Marea Azov, armata generalului Vranghel care venea din Crimeea și armata generalului Colceac care din venea din Siberia. Ei bine, asaltat de aceste 4 armate țariste, Lenin a reluat decretul de autodeterminare a celor 52 de popoare, pentru ca, în spatele acestor armate, ucrainenii, caucazienii, estonienii, letonienii și lituanienii să se despartă, polonezii și basarabenii să facă scandal - deci pentru ca aceste armate țariste să fie prinse între două focuri: din față bolșevicii de la Moscova și din spate aceste mișcări de eliberare. Pentru acest motiv a hotărât Lenin autodeterminarea popoarelor, iar nu cu scopul ca popoarele să decidă. Au plecat din Moscova 3 armate bolșevice care să neutralizeze aceste patru armate țariste: una s-a dus spre armata generalului Colceac, alta spre armata generalului Iudenici, iar cea mai mare, cu 22 de divizii bolșevice, a plecat împotriva lui Denikin și Vranghel. Această armată bolșevică era condusă de Cristian Rakovski, cetățean român de origine bulgară, un mare dușman al poporului român. Acesta a schimbat direcția și, în loc să meargă împotriva lui Denikin și Vranghel, a pornit spre Chișinău și Iași, cu scopul de a detrona pe regele Ferdinand, de a împușca guvernul Brătianu și de a institui Republica Socialistă Sovietică Română sub conducerea lui. Anglia a aflat despre aceasta și, cum la epoca aceea făceau parte încă din alianță cu francezii și englezii, Anglia ne-a luat sub protecție, iar Serviciul de informații si-a pus problema să oprească pe acești bolșevici: i-au luat lui Brătianu prin radio asentimentul să se încheie un fel de **convenție** în care România să recunoască guvernul Lenin, Troțki și Stalin, iar guvernul bolșevic să recunoască independența și suveranitatea teritoriului românesc. Anglia a trimis o delegație formată din doi ofițeri de la Intelligence Service (col. Hall și cpt. George Hill) la Moscova, în audiență la Troțki (care era ministru de război și șef al Armatei). Troțki le-a spus: "Ce să fac, eu i-am trimis spre Denikin și spre Vranghel, dar au schimbat direcția fără să-mi spună nimic. Ce pot eu să fac este să repet ordinul și să vă dau o drezină ca să vă duceți să îl convingeți pe Cristian Rakovski". Așa au făcut, și l-au ajuns cu drezina pe între Nicolaev și Tiraspol (deci Rakovski mai avea de făcut doar un salt și intra în Basarabia, iar al doilea salt ar fi fost în Moldova). L-au oprit ca să discute: au făcut o ședință care a început la 7 seara și s-a terminat la 5 dimineața, Hall și cu Hill argumentând că tactica are

prioritate asupra strategiei și deci războiul contra lui Denikin și Vranghel era mai important față de ocuparea și bolșevizarea României. La vot, cei 22 de așa-ziși generali a celor 22 de divizi bolșevice au fost toți de acord să lase România și să se ducă spre Denikin și spre Vranghel. Numai Rakovski se împotriva și au fost necesare încă două ore pe capul lui până a semnat și el schimbarea de direcție și renunțarea la atacarea României. Hall și cu Hill au plecat cu drezina mai departe, au ajuns la Iași și i-au dat convenția lui Brătianu. (Brătianu fixase o dată limită când își dăduse asentimentul pentru semnarea convenției: 30 decembrie 1917. Dacă nu se realiza această convenție de recunoaștere reciprocă, el urma să ia măsuri de apărare, pentru că România nu se poate apăra pe Prut, ci doar pe Nistru care este o graniță fortificată de natură în favoarea României.) Era 31 decembrie 1917 și Brătianu trimisese Divizia 11 din Slatina. Aceasta e gloria Diviziei 11 din Slatina, comandată de generalul Ernest Broșteanu: care a luat poziție pe malul drept al Nistrului. Conform decretului de autodeterminare a popoarelor, în Basarabia s-au făcut alegeri și s-a ales Sfatul Țării. Acesta s-a întrunit la 27 noiembrie 1917 și a hotărât autonomia Basarabiei. Ionel Brătianu a insistat: „Ce autonomie?! Votați unirea, ca eu să vă pot apăra pe Nistru, iar nu pe Prut, care e mic”. Basarabienii nu au răspuns nimic, și toți emisarii trimiși de Brătianu au venit înapoi comunicând că domnii basarabeni păstrează tăcerea și nu se angajează. Regele Ferdinand l-a chemat la Iași pe Pantelimon Halipa, primul sau al doilea conducător al partidului naționalist din Basarabia și i-a cerut să facă unirea cu România. N-a avut însă succes! Nu se știe dacă Pantelimon Halipa i-a spus secretul Basarabiei. Cert este că s-a rămas doar la prima etapă: autonomia Basarabiei. Spre sfârșitul lui ianuarie 1918 basarabienii au votat etapa a doua: independența Basarabiei. Basarabia era stat independent, iar nu alipit la patria-mamă, România.

Diverse au fost demersuri pentru unire. La 21 ian. 1918 a venit mareșalul Averescu ca prim-ministru, cu program de a încheia pacea separată cu nemții, pentru că mareșalul Averescu avea mai mare prestigiu decât Ionel Brătianu; în plus, era șeful Armatei și făcuse specializarea la Berlin, în aceeași clasă cu mareșalul german Mackenzen. Mareșalul Averescu, ca prim-ministru, a cerut și el basarabienilor unirea cu România, dar basarabienii iarăși n-au răspuns nimic, n-au dat nici un semn. Atunci Averescu a trimis la Chișinău pe ministrul de război Ianculescu, un mare general. A venit el, a vorbit, a dres. Nimic! Domnii basarabeni ascultau cu respect, cu atenție, dar nu se angajau. Atunci Ianculescu a adus cele două regimente de artilerie din Divizia a 11-a Slatina, le-a pus în jurul Chișinăului și le-a ordonat să tragă în aer ca să impresioneze pe basarabeni și să-i determine să voteze mai repede unirea cu România. Domnii basarabeni n-au votat! Ascultau bubuiturile de tun, știau că sunt românești, dar nu au votat. La 5 martie s-a încheiat armistițiul de la Buftea și a venit guvernul Alexandru Marghiloman cu suveranitate și asupra Moldovei. Guvernul Marghiloman avea și el misiunea să convingă basarabienii să se unească cu România și a trimis și el emisar. Tot așa, basarabienii ascultau și nu spuneau nimic. Marghiloman l-a trimis pe Const. Stere (care era o personalitate, om de cultură, rectorul universității Iași), să-i convingă pe basarabeni. Constantin Stere a intrat în ședința Sfatului țării de la Chișinău și a pledat unirea Basarabiei cu România. Domnii basarabeni au ascultat cu respect, cu atenție, au bătut din palme, dar nu s-au mișcat din bănci ca să voteze. Atunci Stere, furios, a ieșit în stradă, să instige populația să intre cu forța peste Sfatul țării și să-i convingă pe deputați să voteze. Dar și basarabienii de pe stradă au ascultat, au aplaudat, dar n-au făcut nimic. Stere s-a întors la București crezând că basarabienii erau niște mafioți, niște bandiți, și că vroiau bani. A strâns monede de aur și a cerut să se împartă monede de aur deputaților basarabeni ca să voteze unirea cu România. Basarabienii nu au primit banii (deci nu erau corupți)! Dar tot nu au votat unirea cu România!

O dată, brusc la 27 martie 1918, fără să știe Bucureștii și Iașul, s-a întrunit Sfatul Țării și, din proprie inițiativă, a pus la vot unirea Basarabiei cu România. Rezultatul: 86 pentru unire, 3 contra. Interesant de menționat ale cui au fost singurele 3 voturi împotriva: ale evreilor (pentru că ei vroiau ca Basarabia să fie republica Israelului). Au fost și 32 de abțineri (rușii și ucrainenii). Ce i-a determinat pe domnii basarabeni să nu voteze unirea atâta timp și să voteze acum, nesolicitat? În armata rusă țaristă (devenită armata rusă sovietică) se găseau circa 100000 de recruți din Basarabia, răspândiți de la Marea Baltică până la Oceanul Pacific. Dacă Basarabia vota unirea cu România, aceștia toți erau făcuți prizonieri, iar în Rusia nu se știa niciodată soarta prizonierilor, putând fi egală cu moartea; de aceea Sfatul Țării a conceput în secret să-i aducă întâi pe acești feciori basarabeni la Chișinău și abia pe urmă

să voteze. Pentru aceasta s-a format o delegație secretă din trei oameni, condusă de deputatul Păscăluță, care a plecat la Moscova să-i ceară lui Lenin să aducă toți copiii Basarabiei sub pretextul de a forma corpul de armată al Basarabiei, ca să o apere. Directorul de cabinet al lui Lenin, când a auzit că sunt din Basarabia, i-a dat afară, motivând că Lenin avea treburi mai importante de rezolvat. Stăteau pe sală, necăjiți, fără soluție, gândindu-se, când au văzut un ofițer sovietic intrând într-o cameră, după care au auzit strigătul: "Să trăiești frate!" (pe românește). Și-au închipuit că în dosul acelei uși se afla un român și, după ce a plecat acel ofițer, au bătut la ușă și au intrat. Camera aceea cuprindea toate aparatele de transmisie ale guvernului Lenin și ale Ministerului de război Troțki. Un locotenent - inginer servea toate aceste aparate. S-au recomandat și au aflat că și dânsul era basarabean. Apoi locotenentul i-a întrebat ce vor, iar ei i-au spus că solicitaseră audiență lui Lenin ca să facă un corp de armată al Basarabiei și că fuseseră dați afară. Locotenentul acesta le-a răspuns cam așa: „O dată cu revoluția se deșteaptă toată lumea, afară de voi, cei de la Chișinău! Cum vă puteți închipui că vă aprobă Lenin această cerere? Dacă voi ajungeați la el și-i spuneți ce mi-ați spus mie, acum mă uitam pe fereastră la voi, împușcați la zidul acela”, „Deci nu se poate?”, „N-am spus că nu se poate, dar ce ați făcut voi e prost. O să facem noi împreună un ordin al lui Lenin și îl trimite eu”. La începutul lui decembrie 1917 acest ofițer a transmis la toată armata rusă ordinul ca toți soldații, ofițerii și subofițerii născuți pe teritoriul Basarabiei să primească o foaie de drum cu destinația Chișinău, unde să formeze corpul de armată pentru apărarea Basarabiei împotriva dușmanului din vest (a României). Lenin n-a aflat, dar a simțit că se face ceva și a trimis ca politruc la Chișinău pe Vlad Inculeț (student la Universitate, la Fizico-Chimice, care aderase la partidul roșu). Persoane de la acel nucleu naționalist de la d-na Alexandrina Russo au spus că l-au văzut cu ochii lor pe Vlad Inculeț în gara Chișinău când a coborât din trenul de la Moscova: era îmbrăcat ca un muncitor salahor, avea șapcă de rus, cizme, și o salopetă de metalurgist. A coborât pe peronul gării care era plin de lume, s-a așezat cu fața spre vest și a început să strige: " Acolo, la Iași și București, se află dușmanul ereditar al Basarabiei, dușmanul de moarte al nostru de care trebuie să ne apărăm! Pe urmă s-a întors cu fața spre est și a arătat spre Moscova: " Acolo este mama noastră protectoare, Moscova, buna noastră mamă!" A venit apoi la Sfatul Țării. Ce s-a întâmplat nu se știe, dar a devenit președintele Sfatului Țării și, împreună cu Mitropolitul Iurie, la 27 martie 1918, spontan, s-a votat unirea necondiționată a Basarabiei cu patria mamă, România. De fapt, nu a fost unire, ci reunire, pentru că Basarabia făcea parte integrantă din Moldova.

Povestea aceasta adevărată se bazează pe consultarea unei vaste literaturi istorice edită (cele mai semnificative lucrări fiind cuprinse în lista bibliografică), și numeroase surse inedite consacrate problematicii războiului întregirii, și se referă la acțiunile de luptă doar în tangență cu prezența regelui și numai informativ considerații privitoare la contextul în care acestea au avut loc. Documentele transcrise sunt mai degrabă selectate pentru importanța și valoarea lor documentară, unele, având un cadru mai larg în care s-au purtat acțiunile politice și militare privitoare la unirea Basarabiei.

Fără pretenția epuizării subiectului autorul lasă cititorul să descifreze contextul în care personajele din poveste au dus o viață aspră și grea, în care riscul și pericolul morții era permanent și să facă gestul firesc de a înțelege slăbiciunile omenești. Autorul a stăruit pe deciziile astrale ale regelui întregitor Ferdinand I, fără a uita că și el a fost un OM, dar și pe faptele mărunte ale ostașilor, pe care le socotim vrednice de toată lauda.

Într-un gest firesc, profesorul Neculai Moghior continuă munca de cercetare științifică, regele fiind o personalitate de care s-a lipit cu mare drag, și cu folos pentru istoriografia militară, și nu numai. Volumul de față continuă seria „cuvintelor” regelui, dar de data aceasta, sunt îndreptate spre unire. Cartea apare în anul centenarului Marii Uniri, căci, neîndoind, Ferdinand I a avut un rol determinant în poziționarea României pe traiectoria luptei pentru ca toții românii să trăiască laolaltă. Meritul autorului iese evident la suprafață pe măsură ce parcurgi tematica ce are ca personaj central pe regele întregitor.

Caracterul puternic, zbuciumul lăuntric, frământările pentru soluții operative sunt deopotrivă surprinse și suprapuse peste sentimentele umane ale suveranului în momente diferite din cariera anterioară domniei, de început și din timpul marilor decizii ce avea de luat capul încoronat. Și câtă amărăciune a fost în sufletul lui nimeni nu a știut mai bine decât consoarta sa regina Maria. Cele mai

interesante și necunoscute stări emoționale au fost întărit accentuate în jurnalul ținut cu meticulozitate. Din însemnările reginei rezultă o seamă de informații atât despre politica zilelor, atât de intens trăite, din diplomație, din țară și străinătate, cât și despre mersul luptelor pe fronturile din răsărit.

Prin selecția textelor autorul ni-l prezintă pe Ferdinand I, ca pe un om blând, modest, calm, trăsături ce se bazează pe o solida pregătire generală, bogate cunoștințele de biologie, medicină, pregătire militară, dar și cultura dogmatică. Toate sunt îmbrăcate în frumoasa și mult apreciată uniformă militară. Căci el a iubit armata fiind recunoscut ca rege al soldaților-țărani! Frumoasă și binemeritată poreclă. Prin ceea ce a făcut, chiar dacă rezultatele nu l-au mulțumit întotdeauna pe deplin, și de fiecare dată, a avut mereu încredere că acolo, în tranșeele Unirii, soldatul-țaran luptă pentru neamul și glia străbună. Și în acest sens a stăruit continuu, a îmbărbătat oștirea și poporul la rezistență și nădejde în victoria finală. Cu un asemenea crez a plecat la luptă în războiul cel mare și a biruit, fiind întâiul rege al tuturor românilor.

Și, deși nimeni nu credea că e posibilă intrarea României în război alături de Antantă, el, regele s-a luptat și s-a „înving pe sine”, dovedind că se poate. Șocul a fost atât de mare încât însuși kaizerul german a vrut să demisioneze, dar în cele din urmă l-a demis pe mareșalul von Falkenheim, de la șefia Marelui Stat Major și l-a trimis pe frontul din Ardeal. Ce a urmat e o poveste pe care profesorul Neculai Moghior o închide între copertele acestei cărți.

La ceas aniversar salutăm apariția cărții spre lauda autorului său. Lectura povești ne asigură un plăcut confort intelectual. De la un capăt la altul abundă în informații și expresie regală, de rafinament și patos academic, așa cum însuși regele a creat și impus atmosfera din anturajul său.

Obiceiul de a ne uni și a ne iubi țara îl putem redobândi fie și prin simpla lectură a cărții, sau/și prin copierea exemplului oferit de eroul poveștii. Ferdinand I reprezintă un model în acest sens pentru politicieni, diplomați, intelectuali, ofițeri și soldați, vârstnici și tineri. Iubit, ascultat și urmat de popor, regele n-a avut grijă mai mare decât țara. Pentru ea a vegheat zi și noapte, a înfruntat toate primejdiile asemenea ostașilor din tranșee, a împărțit cu ei și gerul, și arșița, și foamea, și umilinta, și durerea pierderilor falnicilor feciori români. Lor, românilor le-a dedicat întreaga sa pricepere, neamului românesc i-a ridicat altar de demnitate.

A fost cu adevărat un bun și brav român. Îndemnul nostru către generațiile viitoare este spre a-l cunoaște și îndrăgii, căci, parafrazând-l, patriotismul nu constă în cuvântări sonore și pompoase, ci în lucrări sistematice și de lungă durată. Din asemenea rațiuni și perspectivă recomandăm, spre știința și folosința tuturor, cartea profesorului Neculai Moghior, reprezintă o prea frumoasă și adevărată poveste. Lăudăm faptele înaintașilor și strădania autorului de a reconstitui un tablou real al luptei românilor pentru făurirea României Mari.

Col. r. dr. Constantin Moșincat
Oradea, 20 Martie 2018

